

RECENZÍÓ

KENNETH R. ROSS, JOOSEOP KEUM, KYRIAKI AVTZI, RODERICK R. HEWITT Ecumenical Missiology – Changing Landscapes and New Conceptions of Mission

Szerkesztők: Kenneth R. Ross, Jooseop Keum, Kyriaki Avtzi,
Roderick R. Hewitt

Kiadó: Oxford, Regnum és Geneva, World Council of Churches, 2016

Sorozat: Regnum Edinburgh Centenary Series, 35.

K ezünkbe véve ezt a könyvet nem derül ki rögtön, hogy kik is írták, hiszen a címlapon csak a négy szerkesztő neve szerepel. Éppen ezért rendhagyó módon a könyv végéről kezdem annak bemutatását. Ha a 619.

oldalra lapozunk, akkor öt oldalon keresztül olvashatjuk a szerzők listáját, akik e könyvet írták. A harminckét szerző rövid bemutatását elolvassva rögtön kiderül, hogy mi ennek a kötetnek az egyik különlegessége. A szerzők számos különböző felekezeti háttérből és a világ minden pontjáról valók, mind sajátos egyházi és ökumenikus tapasztalattal rendelkeznek.

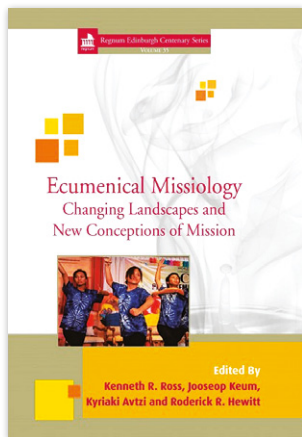
A Salamon-szigetektől, Koreán és Svédországon keresztül, Dél- és Észak-Amerikáig minden égtáj szerepelteti magát. Van a szerzők között katolikus, ortodox, református, presbiteriánus, evangélikus, metodista és a különböző evangélikál és karizmatikus mozgalmak képviselői is. Mivel az Egyházak Világtanácsához kapcsolódó kiadványról van szó, így nem csoda, hogy a szerzők közül

többen is valamilyen pozíciót töltenek be az EVT-ben, de van a szerzők között orvos, laikus teológus, misszionárius, teológiai tanár és több felszentelt lelkész és pap is. Tehát már a szerzők listájának végigolvasása után láthatjuk, hogy

a szerkesztők igyekeztek az ökumenikus jelzőt komolyan venni, és olyan teológusok tanulmányait olvashatjuk majd, akik maguk is részt vesznek az ökumenikus mozgalom életében. Mindezek után a kérdésünk viszont az lehet, hogy hogyan állhat össze az „ökumenikus missziológia”, és mi lehet a célja és haszna egy ilyen sokszerzős műnek? Nézzük meg tehát,

mit tűztek ki a szerkesztők célul maguk elé, és hogy hogyan vitték azt véghez.

A 2016-ban megjelent Ecumenical Missiology – Changing Landscapes and New Conceptions of Mission (Ökumenikus missziológia – Változó világ és új koncepciók a misszióban) a 2010-es Edinburgh-ben tartott missziói konferenciát követően kiadott Regnum Edinburgh Centenary Series 35. kötete.

A művet négy szerkesztő állította össze, Kenneth R. Ross, Jooseop Keum, Kyriaki Avtzi és Roderick R. Hewitt, és ahogy már említettem, összesen harminckét szerző tanulmányait olvashatjuk benne. A Regnum Centenary sorozat és azon belül ez a mű is igyekszik minél átfogóbb képet adni a missziológia mai állásáról, kérdéseiről és témáiról, és bemutatni azt az utat, amely idáig elvezetett. A sorozatnak ez a kötete kimondottan az Egyházak Világtanácsa által 2012-ben elfogadott Together Towards Life (a továbbiakban: TTL, magyarul: Együtt az Élet Felé) című missziói állásfoglalás továbbgondolásaként született meg. A TTL egyértelműen a mai ökumenikus missziológia egyik alapdokumentuma, amelynek ismerete és megértése minden missziológiával foglalkozó teológus vagy lelkész számára elkerülhetetlen. A dokumentum fontosságát jól bemutatja annak előszava:

„A Missziói és Evangélizációs Bizottság az Egyházak Világtanácsa 2006-os Porto Alegre-i nagygyűlése óta dolgozik egy új ökumenikus missziói állásfoglaláson. Az új nyilatkozatot az Egyházak Világtanácsa 10. nagygyűlésén, a koreai Busanban fogadták el. A Nemzetközi Missziói Tanács és az Egyházak Világtanácsa 1961-es újdélhi egyesülése óta csak egy hivatalos nyilatkozat született a misszió és evangélizáció kérdéséről, amelyet a Központi Bizottság 1982-ben, »Misszió és Evangélizáció: Egy ökumenikus nyilatkozat« [Mission and Evangelism. An Ecumenical Affirmation] címmel fogadott el. Ez az új missziói nyilatkozat az Egyházak Világtanácsa 2012. szeptember 5-i, Központi Bizottsági ülésén, a görögországi Kré-

tán egyhangú elfogadást nyert. Jelen ökumenikus dokumentum célja, hogy víziót, koncepciót és útmutatást adjon a misszió és evangélizáció értelmezéséhez és gyakorlatához a világ különböző részén. Az Egyházak Világtanácsa tag-egyházainál szélesebb körben kívánja megszólítani az olvasókat, azzal a céllal, hogy mindnyájan elkötelezzük magunkat az élet mindenki számára megadott teljessége mellett, az Élet Urának vezetése alatt!¹

A Ecumenical Missiology szerkesztőinek célja éppen ezért az volt, hogy egy olyan könyvet hozzanak létre, amely az olvasó számára könnyebbé teszi ennek a fontos állásfoglalásnak megértését azáltal, hogy bemutatja azt a folyamatot és azokat a kontextusokat, amelyben létrejött. A könyv szerkesztői előszavában ezt olvashatjuk: „A [könyv] célja, hogy eszköz lehessen, amelyet mind személyes, mind gyülekezeti, mind intézményi szinten használni lehet. Arra hívjuk az egyházakat és az egyházakhoz közeli missziós és segélyszervezeteket, hogy vizsgálják meg és gondolják újra saját missziói szabályzatukat annak az útnak tükrében, amely során az ökumenikus mozgalom a Together Towards Life-ig eljutott” (3. o. saját fordítás). A cél tehát nagyon konkrét és alapvetően gyakorlati. A könyv azonfelül, hogy informálni akar, szeretne használható eszközzé válni az olvasó kezében. A könyvismertetőben alapvetően erre a célkitűzésre szeretnék fókuszálni, a tanulmányok részletes ismertetésétől pedig – nagy számuk miatt – eltekintek.

A több mint hatszáz oldalas könyv három nagy részben próbálja az ökumenikus missziológia témáját körbejárni.

¹ *Együtt az élet felé: misszió és evangélizáció egy változó világban*, ford.: Kóczián Viktória és Iszlai Endre, <https://reformatus.hu/mutat/9168/>, (letöltve: 2018. 03. 01.).

Az első egy történeti rész (6–147. o.), amely időrendben mutatja be a különböző missziói konferenciákat és azokat a változásokat, amelyek az elmúlt száz évben végbementek. A második rész tematikus tanulmányokból áll (148–353. o.), míg a harmadikban a TTL-re adott reflexiókat olvashatunk (354–563. o.). Már a könyv céljának és felépítésének a jellegéből látszik, hogy nem egy egyszerű kommentár akar lenni a TTL mellé, hanem egy olyan mű, amely több irányból igyekszik segítséget nyújtani a mai ökumenikus missziológia és így a TTL megértésében. Tehát egy komplex kérdésre adott komplex válaszról van szó. Ha valaki szeretné ma felfedezni, hogy mit jelent az egyház missziójának ökumenikus értelmezése, az jó, ha tisztában van mind annak történetével, mind változó témáival és a legaktuálisabb közös állásfoglalással, a TTL-lel. Ez a kötet azt tűzi ki célul, hogy mindezt egy könyvben a kezünkbe adja. Nézzük meg tehát közelebbről, hogy sikerül-e ezt a komoly célt elérni.

Az első részt a kötet fő szerkesztője, Kenneth R. Ross állította össze. Ez egy történeti áttekintés, amely 1910-től 2010-ig bemutatja az ökumenikus missziológia alakulását a missziói világkonferenciák és az Egyházak Világtanácsának Missziói és Evangélizációs Bizottságának gyűlésein keresztül. Ez a rész egészen tankönyvszerűen veszi sorra időrendben az egyes eseményeket, és vezeti végig az olvasót az elmúlt száz éven. Minden alfejezet egy pár pontból álló vázlattal kezdődik, majd egy rövid bemutatását olvashatjuk az adott konferenciának, és végül az akkor elfogadott eredeti szövegekből olvashatunk részleteket, vagy egy kortárs beszámolóját az adott esemény jelentőségéről. A fejezetek tördelése egyér-

telműen segíti azok megértését, hiszen az összefoglaló pontok külön keretben állnak a fejezet elején, a bemutató szöveg pedig más háttérszínnel szerepel, mint az eredeti dokumentumok szövegrészletei. Az egyes fejezetek terjedelme pedig egyértelműen összhangban van az adott esemény vagy dokumentum jelentőségével és későbbi hatásával. Így például az 1910-es edinburgh-i találkozóról szóló rész több mint harminc oldalt foglal el, és az 1982-es Mission and Evangelism (Misszió és evangélizáció) c. állásfoglalás is teljes szövegével megtalálható. Más történeti áttekintésekhez képest nagy előnynek tartom azt, hogy az adott konferencián kiadott állásfoglalások eredeti szövegeiből is olvashatunk, hiszen így közvetlen betekintést nyerhetünk az adott kor gondolkozásába. Személy szerint a pontokba szedett rövid vázlatokat én a fejezetek végére helyeztem volna, mint egy összefoglalásként, de ez csak formai kérdés. Tartalmában mind ezek a rövid vázlatok, mind a konferenciák bemutatása nagy segítséget nyújtanak abban, hogy pontos és érthető áttekintést kapjunk az elmúlt száz év missziológiafejlődéséről. Ez a történeti bevezetés nagyon jól előkészíti és alátámasztja a könyv többi részét. Természetesen amellet is érvelhetne valaki, hogy felesleges egy ilyen kötetben százötven oldalt a történeti áttekintésre szentelni, hiszen a legtöbben, akik missziológiát tanulnak vagy ezzel foglalkoznak, tisztában vannak mindezzel, és vannak más konkrétan missziológiatörténettel foglalkozó könyvek is. Miközben ebben van igazság, szerintem mégis van értelme ennek a történeti áttekintésnek. A könyv célja, hogy eszköz lehessen „mind személyes, mind gyülekezeti, mind intézményi szinten”, arra utal, hogy nem csak

missziológusoknak íródott. Ha tehát olyanoknak írunk, akiknek tudása a missziológiáról vagy annak történetéről nagy eltérést mutathat, akkor több indokot is felhozhatunk egy ilyen történeti áttekintés mellett. Először is az olvasók mind egy közös történeti alapról indulhatnak, és olyanok is könnyebben megérthetik a könyv további üzenetét, akik eddig nem foglalkoztak az ökumenikus missziológiával. Másodszor a történeti áttekintés sajátos nézőpontot tud alkalmazni és konkrétan azt emeli ki az elmúlt száz év eseményeiből, ami szükséges a mai missziológia, és így e könyv, további megértéséhez. Végül pedig a történeti áttekintés stílusa, amely a korabeli szövegeket helyezi előtérbe, igazán egyedinek mondható.

A második rész lényegében ugyancsak az elmúlt száz évben lezajlott folyamatokat mutatja be, csak más szemszögből. Az egyes fejezetek a missziológia központi témáit veszik sorra, mint az evangélizáció, a kultúra, a tanítványság, a környezet vagy a migráció. Összesen tizenhat tanulmányt olvashatunk ebben a részben, melyeket az adott témában jártas missziológusok, teológusok írtak. A tizenhat téma sorrendje nem véletlen, hanem azt mutatja, hogy az egyes kérdések mikor váltak fontossá az ökumenikus missziói párbeszédben. A szerkesztők így a második rész bevezetésében négy csoportra osztják a témákat (148–149. o.). Az első három fejezet – 1. Evangélizáció, 2. Egyház, misszió és egység, 3. Istentisztelet – a missziológia kiindulópontjait mutatják be, amelyek már a legkorábbi missziói konferenciákon jelen voltak. Időrendben a következő öt téma: 4. Gyógyítás, 5. Kultúra, 6. Más vallások, 7. Képzés és 8. Tanítványság. Majd az 1950–60-as években vált egyre fontosabbá a követ-

kező három: 9. Kapcsolatok és alapanyagok megosztása, 10. Kontextualizáció és 11. Transzformáció. Végül az utolsó öt téma a mai missziológia legégetőbb kérdéseit járják körbe: 12. Igazságosság, 13. A társadalom peremei, 14. Környezet, 15. Nemek és 16. Migráció.

Ezek a 10–15 oldalas fejezetek mind az egyes témák fejlődését követik végig 1910-től máig, és már többször utalnak arra, hogy az adott téma hogyan jelenik meg a TTL-ben. Érdekes arról olvasni, hogy 1910 óta mennyit változott az, hogy mit is értünk egy-egy kifejezés alatt, és hogy mi az egyes területek helye és kapcsolata a missziológián belül. Továbbá számomra nagyon örömteli volt azt látni, hogy hogyan szélesedett ki a misszióról való gondolkodás felekezeti tekintetben is. Míg száz évvel ezelőtt a nyugati protestánsok határozták meg, hogy „mi is a misszió”, addig ma már a katolikus, ortodox, evangélikál és pünkösdi teológiák véleménye is megjelenik az egyes fejezetekben. A szerzők saját felekezeti hovatartozásukon túltekintve igyekeznek a témához kapcsolódó teológiai irányvonalak bemutatására. Annak ellenére, hogy minden fejezetet más-más írt, azok, egy-két kivételtől eltekintve, egészen hasonló stílusúak, ami nagyban segíti az olvasást. Minden tanulmányban kapunk egy áttekintést arról, hogy hogyan és mikor jelent meg az adott téma az elmúlt száz év missziológiai folyamataiban, és hogy ma milyen kérdések merülnek fel azzal kapcsolatban. A fejezeteken belül sok visszautalást és megerősítést kapunk a korábbi történeti részhez. Több szerző is megemlíti, hogy a tanulmányok hossza nem elegendő arra, hogy ezeket a kulcsfontosságú témákat részletesen bemutassák, de azokat az alapvető információkat meg-

kaphatjuk belőlük, amelyek majd a TTL megértéséhez szükségesek. Így egyfajta bevezetést kaphatunk az egyes témák történetébe és jelenlegi kérdéseibe. Emellett minden tanulmányhoz számos további olvasmányajánlást találunk a lábjegyzetekben, ha az egyes témákba jobban bele akarjuk ásni magunkat. A magyarországi egyházak számára a két legérdekesebb téma talán a „Társadalom peremei” (309–319. o.) és a „Migráció” (340–352. o.), hiszen nap mint nap találkozunk valamilyen módon ezekkel a kérdésekkel. Döntő jelentőségű, hogy milyen módon töltik be e két területen a küldetésüket a magyar keresztyén egyházak és szervezetek a társadalmi és politikai nyomás közepete. Ebben a folyamatban nagy segítségünkre lehet mind a teológiai reflexió, mind a más hasonló helyzetekben levő egyházak tapasztalata. Mivel a TTL-en belül is központi szerepet tölt be ez a két kérdés, így a missziológiai párbeszédben is elengedhetetlen, hogy foglalkozzunk ezekkel a témákkal és sajátos véleményt formáljunk.

A könyv eddigi első két részének célja tehát az, hogy különböző szempontokból bemutassák a könyv alcímében szereplő „változó világot”, amelyben a TTL megszületett. Habár a szerzők nem mind ugyanúgy álltak a feladathoz, de összességében sikeresnek mondható az elmúlt száz évben végbement változások sokoldalú bemutatása. Az, hogy több szerző által és különböző témákon keresztül olvashatunk az elmúlt száz évről, többszörösen megerősíti azokat a már alapvető igazságokat, amelyeket minden missziológiával foglalkozó személynak ismernie kell. Ilyenek például: az egyház alapvető missziói természete; a misszió mint Isten missziója; vagy hogy a keresztyénség már nem a nyu-

gat vallása, hanem világvallás. Sokszor már túlzott ismétlésnek tűnnek ezek a tételek, amelyek szinte minden fejezetben szerepelnek. De a szerzők megerősítik, hogy az egyházak, gyülekezetek és missziói szervezetek mindennapi élete sokszor még mindig a száz évvel ezelőtti paradigmákat követi. A teológiai gondolkodás sok tekintetben előtte jár a gyakorlatnak, éppen ezért fontos reflektálni a keresztyén misszió változó kontextusaira, és folyamatosan emlékeztetni magunkat a már felismert tényekre és teológiai igazságokra. Ezáltal tudjuk megtalálni azt, hogy hogyan válhatnak ezek az elfogadott missziológiai tételek valós gyakorlattá az egyes területeken belül. Összességében mind a témák, mind a szerzők összeválogatása megfelel a könyv céljának, hiszen a legfontosabb kérdések mind előkerülnek bennük. A szerzők stílusa jól olvasható és érthető, tudásuk pedig egyértelműen jól megalapozott az adott témában. A fejezetek között természetesen vannak átfedések, de ez nem zavaró, sőt egy teljesebb kép kialakulását segíti az olvasó számára.

Az utolsó rész már konkrétan a Together Towards Life c. dokumentummal foglalkozik. Először elolvashatjuk a 2012-ben elfogadott dokumentum teljes szövegét (355–380. o.), majd egy annak létrejöttéről szóló rövid fejezetet (381–398. o.). Ezután pedig tizenöt reflektáló tanulmányt találunk, amelyek mind különböző nézőpontból írják le a véleményüket a TTL-ről. Az egész könyvet egy rövid konklúzió zárja a harmadik rész után, amelyet Jooseop Keum, az EVT Missziói és Evangélizációs Bizottságának elnöke írt (565–575. o.). Először itt is kiemelném, hogy a könyvnek nagy előnye, hogy a tárgyalt missziói dokumentumot teljes hosszúságában közli, hiszen ez az

olvasó dolgát sokban megkönnyíti. Ezáltal a kötet önmagában is egy nagyon jól használható egységet alkot, amely nagy segítség mind a személyes, mind pedig az oktatásban vagy a képzés során való használat esetén.

A reflexiók összeállításból látszik, hogy a szerkesztők igyekeztek a keresztyénségen belül bemutatni a legfontosabb felekezeteket és az egyes földrajzi régiók sajátos teológiai helyzetét is. Így az első öt alfejezet az öt legnagyobb felekezet vagy irányzat képviselőitől származik, mondhatni történelmi létrejöttük sorrendjében: 1. Katolikus, 2. Ortodox, 3. Ökumenikus protestáns, 4. Evangélikál, 5. Pünkösdi. Habár tényleg szükségesek ezek a nézőpontok, maguk a tanulmányok is mutatják a felekezeti nézőpontok bemutatásának nehézségeit. Míg a katolikus és az ortodox teológusok viszonylagosan könnyen tudják összehasonlítani a TTL-t saját egyházuk hivatalos dokumentumaival, addig a további három fejezet írói már nehezebb helyzetben vannak. Thomas Kemper, az ökumenikus protestáns értékelés írója például kijelenti: „Nem találok sajátos 21. századi »ökumenikus protestáns« missziói perspektívát vagy felületet.” (420. o., saját fordítás.) Éppen ezért leírja saját egyházi háttérét és abból a perspektívából folytatja a reflexióját. Samuel Escobar evangélikál teológus az előzőhöz hasonlóan saját szemszögének leírásával kezd, és még a fejezet írásának konkrét idejét, helyét is megjelöli (429. o.). Timothy T. N. Lim, aki a karizmatikus mozgalom nevében ír, pedig azt keresi, hogy melyek azok a tételek a TTL-ben, amelyeket a karizmatikusok elfogadnának, valószínűleg elfogadnának, és amelyeket valószínűleg elutasítanának (438. o.). Tehát már az első öt fejezet is nagy módszertani különbséget mutat,

de talán ez nem probléma. A módszertani különbségek az egyes felekezetek vagy irányzatok sajátosságait is mutatják: a katolikus és ortodox teológia bizonyos központúságát, és másik három kategória sokszínűségét és nehéz meghatározhatóságát. Mindenesetre a szerzők nagyon jól bemutatják a TTL és választott nézőpontjuk egyezőségeit és különbségeit.

A következő két tanulmány olyan szempontból más, hogy két konkrét dokumentumot hasonlítanak össze a TTL-lel. Ezek nagyon fontos kortárs missziói állásfoglalások, a Lausanne mozgalom által 2010-ben megfogalmazott Cape Town Commitment (6.) és Ferenc pápa Evangélium Gaudium (7.) apostoli buzdítása. Egyrészt érdekes, hogy egy katolikus és egy evangélikál reflexió után megint egy katolikus és egy evangélikál teológiai nézőpontot kapunk, de az adott dokumentumok fontossága miatt azt gondolom, hogy helyénvaló, hogy külön tanulmány foglalkozzon velük. Továbbá ezeket más szerző írta, mint a korábbi fejezeteket, így egy-egy felekezet több képviselője is megszólalhat a műben.

A felekezeti jellegű reflexiók után a következő két tanulmány szerzői a keresztyén világot meghatározó két nagy földrajzi régió (8. Globális Dél; 9. Globális Észak) kontextusából tekintenek a TTL-re. Ők azt vizsgálják, hogy a dokumentum hogyan reagál az adott kontextus teológiai kérdéseire. Nagy kiterjedésű és összetett kontextusokról van szó, amelyeknek szerepe és jellege nagyon sokat változott az elmúlt száz év során. A TTL „sikerének” a nagy kérdése, hogy mennyiben tud egyszerre válaszolni a globális délen növekvő keresztyénség sajátos formáira és az északi országokban fellépő szekularizációra és posztmodernizmusra. A szerzők nagyon jól

megragadják a két félteke keresztyénségének összetett helyzetét, és így mutatják be a TTL előnyeit saját helyzetükre nézve.

A nagyobb kontextusok után azok részelemei szólalnak meg, a mai öt legnagyobb kontextuális teológia felől: 10. Kortárs ázsiai teológia; 11. Kortárs óceániai teológia; 12. Kortárs latin-amerikai teológia; 13. Kortárs afrikai teológia; és 14. Kortárs nyugati teológia. Az egyes fejezetek bemutatják, hogy miben is sajátos az adott kontextus teológiája, és abba is betekintést kapunk, hogy milyen a keresztyénség helyzete az adott földrajzi területen. A szerzők ezek után térnek rá a TTL vizsgálatára, és keresik a kapcsolódási pontokat saját teológiai nézőpontjukkal. Ezekben a fejezetekben is előkerülnek az adott régióban meghatározó missziói dokumentumok és állásfoglalások, az összehasonlítás egyik eszközeként. A szerzők alapvetően pozitív módon állnak a TTL-hez, és mind megtalálják azt, ahogyan az előremozdíthatja az adott kontextus missziói gondolkodását. Ahogy korábban, itt is nagyon sok további könyvajánlást kapunk, ha a rövid tanulmányok felkeltették érdeklődésünket az adott témával kapcsolatban. Habár ezekben a rövid fejezetekben csak egy sűrített vagy válogatott képet kapunk az adott teológiai környezetről, ez mégis nagyon hasznos a könyv céljának eléréséhez. A rövid összefoglalók lehetővé teszik, hogy egy kötetből minél teljesebb rálátást kaphassunk az ökumenikus missziológia világára. Ezek, a távoli és sokszor ismeretlen teológiai kontextusok akkor is érdekeseek lehetnek, ha valaki nem feltétlenül foglalkozik missziológiával, de érdekli a kontextualizáció kérdése vagy a világkeresztyénség mai helyzete.

A harmadik rész utolsó tanulmánya abban egyedi, hogy nem egy konkrét felekezeti vagy teológiai nézőpontból vizsgálja a TTL-t, hanem alapvetően praktikus szemszögből. Ezt már a címe is jelzi: 15. TTL és a missziói formálódás. A fejezet kiindulópontja, az az állítás, hogy a TTL egy alapvetően praktikus dokumentum, amely nemcsak elméleti állásfoglalás, hanem egy útmutató az egyházak számára. Éppen ezért a szerző többször hivatkozik a TTL-hez elkészült hivatalos kiegészítésre a Practical Guide-ra (Gyakorlati útmutató). Sajnálatos, hogy ez már nem kapott helyet a kötetben, de a könyv több mint 600 oldalas hosszúságát figyelembe véve érthető. A tanulmány azt tárgyalja, hogy a TTL fényében hogyan formálódhatnak az egyházak, és hogy ez milyen hatással kell, hogy legyen a lelkész- és miszionáriusképzésre.

Összességében a harmadik rész is jól illik a kötet céljához, és mind tartalmában, mind formájában megfelelőnek mondható. A tanulmányok rövid keretei ellenére a szerzők nagyon jól megragadják az adott kontextus vagy teológiai szempont lényegi részét, így a fejezetek hossza nem megy a tartalmuk kárára. Sőt véleményem szerint egy ilyen hosszú mű olvashatóságát elősegíti az, hogy sok rövid tanulmányból áll, amelyekben megvannak mind a kapcsolódási pontok, mind az egyedi stíuselemek és gondolatok. Személyes megjegyzésem talán annyi lenne, hogy jó lett volna az adott részen belül tagolni a reflexiókat típusuk szerint. Habár minden fejezet a TTL-re reflektál, de egészen más módszert alkalmaznak, attól függően, hogy mi a nézőpontjuk. Ezeket a váltásokat lehetett volna akár csak további tagolással jobban jelölni.

A könyv konklúziója a jövőbe tekint és kérdéseket tesz fel: Mennyiben töltjük be azt a missziót, amelyet felismertünk, és amelyre elköteleztük magunkat? A Jooseop Keum által megírt záró tanulmány címe: *Together in God's Mission: The Prospects for Ecumenical Missiology (Együtt Isten missziójában: Az ökumenikus misszió kilátásai)*. Az EVT missziói bizottságának vezetőjeként, a szerző nagyon személyes és lelkes hangnemben ír arról, hogy mennyi mindenben kellene a TTL fényében az egyházak missziói önértelmezésének és gyakorlatának megváltoznia. Nem elég tehát ezt a dokumentumot ismerni vagy elfogadni, de komoly önvizsgálatra van szükség ahhoz, hogy az abban megfogalmazottakból valóság legyen. Az *Ecumenical Missiology* is ezt a célt akarja szolgálni további háttérrel és mélységet biztosítva a TTL megértéséhez és alkalmazásához.

A könyvet végigolvasva az fogalmazódott meg bennem, hogy nagyon sokféleképpen lehetne ökumenikus missziológiát írni. Megírhatná azt egy nagy tudású szerző, és lehet, hogy úgy rövidebb, rendszerezettebb vagy egységesebb volna, mint ez a mű. De e könyv szerkesztői hűek maradtak ahhoz a missziói paradigmához, amely a könyv egyik alaptétele, mégpedig, hogy a mai keresztyénség már nem egyközpontú. Éppen ezért, ha tényleg mai ökumenikus missziológiát akarunk írni, azt nem lehet egy helyből, egy személy által és egy szemszögből megírni. Az *Ecumenical Missiology*ban tényleg megjelenik a világ keresztyénségének sokfélesége, és milyen jó, hogy nem a minket oly sokszor elválasztó külső tényezőink kerülnek előtérbe, hanem sokkal inkább a közös feladatok, kihívások és mindannyiunkat összekötő közös cél.

Ennek a keresztyéneket összekötő célnak és feladatnak egyik megfogalmazása a *Together Towards Life*. Ez a könyv egyértelműen megerősíti az olvasóját abban, hogy milyen nagy a TTL jelentősége a keresztyénség történelmében. Leginkább azért, mert annak létrehozásában és továbbgondolásában a keresztyén irányzatok legnagyobb skálája vett részt és vesz részt ma is. A tematikus tanulmányok és a reflexiók is mind ezt igazolják. Azokban természetesen egy-egy kritika is megfogalmazódik, de túlnyomó többségben arról olvashatunk, hogy hogyan válhat ez az egy dokumentum sokak számára relevánssá és irányadóvá. Igen, talán máshogy is lehetne ökumenikus missziológiát írni, de véleményem szerint az a forma, amelyet e kötet szerkesztői választottak, nagyon jól megállja a helyét. A könyv formája és stílusa igazán összhangban van annak tartalmával és céljával.

Összességében elmondhatjuk, hogy egy nagyon hasznos könyvet tartunk kezünkben. Első ránézésre láthatjuk, hogy egyfajta missziológiai szöveggyűjteménynek vagy tankönyvnek is használható lehetne, már csak az abban megjelenő tanulmányok számából és címéből kiindulva. A könyv célja viszont nem az, hogy egy rendszerezett missziológiai tanítást adjon át az olvasóknak, hanem hogy elgondolkoztasson, bevonjon a missziológia világába és valós változást hozzon. Hogy ezt a komoly célt elérte-e, majd csak az idő mondja meg, mindenestre véleményem szerint az esély mindenképp megvan rá. A mai missziológia legfontosabb kérdései, irányzatai, ökumenikus és felekezeti dokumentumai mind szóhoz jutnak benne, és így e könyv jó alapja lehet akár egy missziológiai kurzusnak, missziói képzéseknek vagy egy egyház

saját missziói elveinek továbbgondolásának. A céltudatos sokszínűség mind felekezeti, mind kontextusbeli értelemben arra kényszerítik az olvasót, hogy saját nézőpontján túllépve tudjon gondolkodni. A könyv egyik nagy előnye, hogy a TTL elfogadása után aránylag hamar, mindössze négy évvel lett kiadva, és a szerzők mind az elérhető legújabb kortárs missziológiai műveket és dokumentumokat használták benne. Ezáltal egy valós képet kaphatunk a keresztyén missziológia mai állásáról és irányvonalairól. Ezeket összevetve ez a könyv önmagában is hatalmas érték. Mégis azt gondolom, hogy ahhoz, hogy ne csak témák és vélemények felsorakoztatása legyen, hanem, ahogy a szerkesztők akarták, egy eszköz egyének, intézmények és gyülekezetek kezében, szükség van olyan praktikus irányelvekre vagy kurzusokra, amelyek megmutatják, hogy hogyan lehet egy könyvből gyakorlat. Hiszen a TTL és minden egyes vélemény elolvasása után talán pont az a legnehezebb kérdés, hogy akkor én vagy mi, mit tegyünk,

ezután? Az Ecumenical Missiology megmutatja, hogy honnan és hová jutott el a missziológia az elmúlt száz évben, és mindezt a megadott kereteken belül a lehető legnagyobb ökumenikusság mellett. Ezzel tükröt állít az olvasók számára, de ez még távol van attól, hogy például egy missziói szervezet egészen újra tudja gondolni saját missziói látását. Ugyanakkor azt gondolom, hogy ez a könyv hatalmas szolgálatot tesz ebben az útkeresésben azáltal, hogy rámutat azokra a történelmi és kulturális tényezőkre, amelyek saját teológiai gondolkodásunk kialakulását befolyásolhatták, és bemutatja, hogy máshogy is lehet gondolkodni. Ez a mű önmagában talán nem fog tehát teljes egyházakat vagy szervezeteket megváltoztatni, de azt, biztos, hogy egy nagyon hasznos eszköz lehet mindazok kezében, akik erre vállalkoznak. Mindazok számára, akik szeretnék jobban megismerni saját és mások véleményét azért, hogy minél hűségesebbek legyenek Isten missziójához ebben a változó világban.

Damásdi Dénes